

ДО 70-РІЧЧЯ ВІТАЛІЯ АНДРІЙОВИЧА ГАЙЧЕНКА

26 листопада 2016 р. виповнилося 70 років відомому українському радіоекологу Віталію Андрійовичу Гайченку, доктору біологічних наук, професору.

В. А. Гайченко народився у Василькові Київської області. У 1970 р. він закінчив біологічний факультет Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Понад 30 років наукової діяльності В. А. Гайченка пов'язані з Інститутом зоології ім. І. І. Шмальгаузена НАН України. Останні роки присвячені викладацькій діяльності.

З перших місяців після аварії на ЧАЕС В. А. Гайченко безпосередньо працює в зоні відчуження ЧАЕС як керівник і безпосередній виконавець наукових досліджень з вивчення впливу наслідків аварії на фауністичну компоненту екосистем. Головним науковим напрямком його діяльності стало вивчення механізмів відповіді фауністичних комплексів суходільних екосистем на змінені внаслідок радіоактивного забруднення умови існування, зокрема вплив забруднення на формування та функціонування цих комплексів, а також прогнозування можливих шляхів адаптації тварин до нових умов.

На основі особистих досліджень В. А. Гайченко висловив новітню концепцію екологічної радіостійкості диких тварин, які живуть в умовах постійного опромінення іонізуючою радіацією, а також першим у світі довів, що господарська діяльність людини у природних і напівприродних екосистемах справляє гірший вплив на фауністичні комплекси, ніж радіоактивне забруднення території. Пізніше це було підтверджено білоруськими та англійськими науковцями.

Віталій Андрійович збагатив науку працями першорядного значення; одноосібно і у співавторстві ним опубліковано у вітчизняних і закордонних виданнях понад 200 наукових праць, серед яких 8 монографій з питань радіаційної екології: «Животные в радиоактивной зоне», «Tiere im radioaktiven Strahlenfeld», «Чорнобильська катастрофа», «Аутореабілітаційні процеси в екосистемах Чорнобильської зони відчуження» тощо.

Докторська дисертація В. А. Гайченка «Радіобіологічні наслідки аварії на ЧАЕС в популяціях диких тварин зони відчуження», яку він захистив у 1996 р., стала першою в Україні узагальнюючою роботою в започаткованому ним науковому напрямку – радіаційна екологія наземних тварин.

За цикл наукових робіт «Вплив Чорнобильської катастрофи на тваринний світ» В. А. Гайченку разом із Л. І. Францевичем та В. І. Крижанівським було присуджено премію імені І. І. Шмальгаузена Національної академії наук України за 2000 р.

Наукові дослідження Віталія Андрійовича мають вагоме теоретичне і прикладне значення. Проведені за його участю і під його керівництвом дослідження поведінки радіонуклідів у природних і напівприродних екосистемах дали змогу сформулювати принципи зменшення дозових навантажень на населення, яке проживає в умовах радіоактивного забруднення території. Загальнозживаною стала доведена ним періодизація наслідків аварії на ЧАЕС для тваринного світу зони відчуження. Суттєвим є науковий доробок В. А. Гайченка з вивчення мікроеволюційних процесів, що протікають у популяціях диких тварин під впливом хронічної дії іонізуючої радіації. Ним показана підвищена мінливість морфометричних ознак тварин різних систематичних категорій під впливом опромінення; за його участю отримані та оприлюднені унікальні дані щодо вносу радіоактивності за межі зони відчуження мігруючими птахами. Результати багаторічних досліджень дали змогу Віталію Андрійовичу визначити роль тварин у міграції та перерозподілі радіонуклідів за трофічними рівнями екосистем, а

також оцінити перерозподіл та підвищення біологічної доступності радіонуклідів для рослин внаслідок життєдіяльності окремих видів тварин.

Не меншими є досягнення В. А. Гайченка у сфері вищої освіти. Із 2007 р. він працює у Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Тут за його участю опубліковано рекомендовані МОН України два підручники і 14 навчальних посібників, а також значну кількість методичних вказівок з окремих дисциплін. Його лекції, основані на багатому фактичному матеріалі, здобутому ним особисто, насичені новітнім науковим матеріалом, відрізняються живим і доступним студентам викладенням матеріалу. Свій досвід науковця і педагога він передає студентам та аспірантам, з якими він працює, підтримує творчу ініціативу молодих дослідників.

Із 2000 р., від моменту започаткування Інститутом ядерних досліджень НАН України наукового журналу «Збірник наукових праць Інституту ядерних досліджень», який у 2006 р. було перейменовано на журнал «Ядерна фізика та енергетика», В. А. Гайченко є активним членом її редакційної колегії.

Редакція журналу «Ядерна фізика та енергетика» сердечно вітає Віталія Андрійовича із 70-річчям і бажає йому доброго здоров'я і подальших творчих успіхів!